

TWEEKLEURIGE VLEERMUIS: DWAALGAST OF BLIJVER?

Henk den Bakker



De tweekleurige vleermuis *Vespertilio murinus* is zeldzaam in Nederland. Hij wordt slechts af en toe gevonden en we nemen aan dat hij in Nederland geen kolonies heeft. In de zomer van 1995 kwamen er voor het eerst in de provincie Groningen twee vondsten van deze soort boven tafel. Bovendien werden er geluidswaarnemingen gedaan. Reden om ons af te vragen of deze vleermuis wel een dwaalgast is, of toch een - zeldzame - 'standvleermuis', die door zijn vermeende zeldzaamheid misschien maar al te vaak voor laatvlieger wordt uitgescholden?

Augustus 1995, er verschijnen berichten over een zeldzame vleermuis in de kranten van het noorden des lands. Een tweekleurige vleermuis (een mannetje) is uitgeput op het terrein van de EPON, het electriciteitbedrijf, in de Eemshaven gevonden. Het hulpbehoevende dier wordt door Jan Doevendans en Erik Menkveld op krachten gebracht en later in Paterswolde (Drenthe) vrijgelaten. Daar blijft het niet bij; niet lang daarna wordt door Marjan van Oosten een vrouwelijk dier ontdekt dat al ruim een jaar in de diepvries van de dierenambulance ligt. De vleermuis blijkt op 30 juli 1994 gevonden te zijn in Holwierde, waar het een dag en een nacht aan een dakgoot hing. Dit dorpje ligt in de buurt van Delfzijl en de Eemshaven. Twee vondsten dus binnen korte tijd. Beide dieren waren klaarblijkelijk uitgeput. Waren ze misschien de Dollard over komen vliegen?

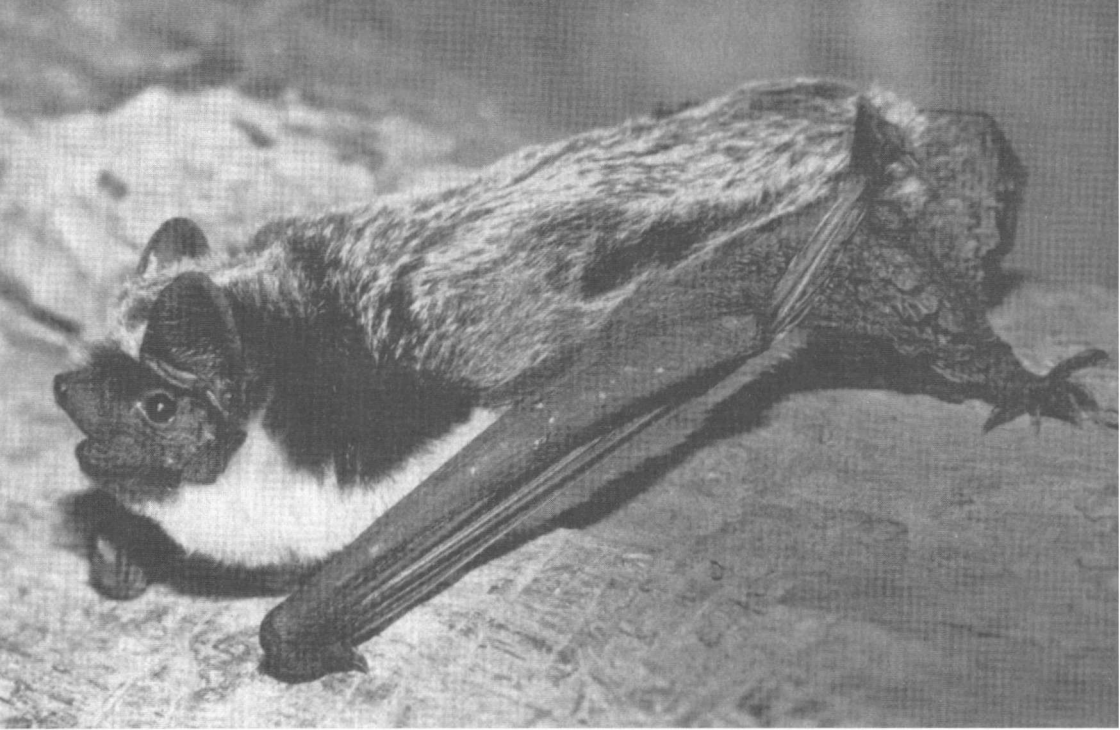
Detectorwaarnemingen

Twee vondsten in hetzelfde gebied; dat maakt de vleermuisfanatici in Groningen en Drenthe nieuwsgierig. Zullen er tweekleurige vleermuizen te vinden zijn met de ultrafoon (vleermuisdetector)? Een aantal avonden wordt er gepost bij de dijk nabij de Eemshaven, maar behalve een enkele dwergvleermuis levert dit niks op. Marjan vraagt zich af: "Is dit wel de juiste plaats om naar vleermuizen te luisteren? Is het niet te winderig?" Ze besluit te gaan lui-

steren bij Delfzijl. Daar slaagt zij erin het echolocatie-geluid op te nemen van een vleermuis die in de luwte van een aantal flatgebouwen jaagt, boven een nabij de dijk gelegen parkvijver, in gezelschap van enkele ruige dwergvleermuizen. Het geluid lijkt aardig op dat van de tweekleurige vleermuis. Maar om bevestiging te krijgen over de determinatie worden de opnames naar professor Ahlèn in Zweden gestuurd. De bevestiging komt er: de opgenomen geluiden behoren volgens Ahlèn met 'zeer grote waarschijnlijkheid' toe aan de tweekleurige vleermuis.

Waarom opmerkelijk?

Tot zover het verhaal van de tweekleurige vleermuis in de provincie Groningen. Een interessant verhaal om twee redenen. Ten eerste omdat het weergeeft hoe in de provincie Groningen binnen enkele weken driemaal een soort werd waargenomen die nog niet eerder in de provincie was aangetroffen. Ten tweede omdat de derde waarneming een geluidswaarneming betrof. Geluidswaarnemingen van tweekleurige vleermuizen met behulp van de ultrafoon zijn tot nu toe schaars in Nederland; tegenover ongeveer 25 vondsten vanaf 1977 staan maar twee geluidswaarnemingen. De eerste geluidswaarneming stamt uit 1992 van de Maasvlakte. Daar hebben Kees Mostert en Jan Wondergem van een tweekleurige vleermuis zowel de baltsroep als de echolo-



Tweekleurige vleermuis. Foto A. Vierhaus

catie gehoord (Mostert & Wondergem, 1993).

Gemist, of een toename?

Waarom deze onevenredige verhouding tussen vondsten en geluidswaarnemingen? Je zou toch verwachten dat een dergelijke soort vaker waargenomen zou worden in Nederland, vooral als je bedenkt dat er zes jaar lang (van 1987 tot 1993) behoorlijk veel gespeurd is naar vleermuizen in het kader van het Vleermuis Atlas Project. Er zijn diverse verklaringen te bedenken. Een aannemelijke verklaring is dat de tweekleurige vleermuis is toegenomen. Tussen 1977 en 1992 werden twaalf dieren gevonden of waargenomen (Lina, 1993), tegen meer dan tien in de afgelopen drie jaar. In Zweden schijnt sprake te zijn van een toename van de populatie (Kapteyn, 1995). De tweekleurige vleermuis heeft een oostelijke verspreiding, maar trekt over lange afstanden en kan zodoende ook in ons land worden aangetroffen. De vraag is of er bij ons sprake is van een toename van het aantal binnenkomende zwerfers, of dat er toch kolonies zijn die in aantal of omvang toenemen.

Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de afgelopen jaren het netwerk van vleermuisfanatici beter is geworden, waardoor vleermuizen die op straat of in gebouwen worden gevonden eerder bij regionale vleermuiskenners worden

gemeld. Zo kan zelfs een zeldzame vleermuis worden opgemerkt. Maar misschien is de beste verklaring wel dat de tweekleurige vleermuis moeilijk is te herkennen met de ultrafoon, vanwege de gelijkenis van het echolocatie-geluid met een soort als de laatvlieger. Bovendien wijkt de biotoop-voorkeur van deze soort ietwat af van die van de meeste andere vleermuizen. Kees Kapteyn schrijft in zijn boek 'Vleermuizen in het landschap' dat deze soort (in Noordoost-Duitsland en Denemarken) 's zomers vooral leeft in grote open gebieden met akkers, jonge bosaanplant en wateren. Ook jaagt de soort vaak bij lantaarnpalen (in open gebied?). Dit zijn niet de eerste plaatsen waar je gaat luisteren als je op zoek bent naar vleermuizen.

Werk aan de winkel!

Nu het Vleermuis Atlas Project is afgelopen zou het een stuk minder interessant kunnen zijn om het veld in te gaan met de ultrafoon. Niets is natuurlijk minder waar, er valt nog een hoop te ontdekken! De tweekleurige vleermuis is waarschijnlijk een stuk minder zeldzaam dan we nu denken, maar om dat zeker te weten moeten we er natuurlijk



Een uitgeputte tweekleurige vleermuis wordt opge-
lapt met meelwormen. Foto Martijn de Jonge

Mannetje tweekleurige vleermuis, op 5 augustus 1995
gevonden te Eemshaven. Foto Erik Menkveld

wel naar gaan zoeken. Vooral in het westen en noorden van het land loont het de moeite om in de meer open gebieden te gaan luisteren. Let dan goed op dieren die op laatvliegers lijken: maken ze een geluid met een piekfre-

quentie die tussen de 25 en 30 kiloHertz ligt, dat zeer regelmatig is, zonder of met zeer weinig haperingen, dan heb je een grote kans met een tweekleurige vleermuis te maken te hebben. Wil je zekerheid, maak dan langdurige opnames en laat ze direct horen aan een kenner. Let in het najaar ook op, in het bijzonder bij hoge gebouwen bij parken met water, of je niet het kenmerkende 'drzi-drzi-drzi-drzi-drzi'-baltsgeluid van de mannetjes hoort. Hopelijk komen we zo meer te weten over de verspreiding van deze boeiende soort. Meld al je waarnemingen van de tweekleurige vleermuis bij de coördinator in je provincie, ook als je niet helemaal zeker bent van je determinatie. 

Literatuur

- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Schuyt & Co, Haarlem.
Lina, P.H.C., 1993. Nieuwe gegevens over enkele in Nederland zeldzaam voorkomende vleermuissoorten. Lutra 36:89-93.
Mostert, K. & J.Wondergem, 1993. Tweekleurige vleermuis en bosvleermuis op Maasvlakte. Zoogdier 4(3):12-14.

Henk den Bakker, Samuel Mullerplein 7a, 3023 SJ Rotterdam, 010-4773882